

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Aan de Commissie Justitie en Veiligheid
Cie.jv@tweedekamer.nl

's-Hertogenbosch, 3 oktober 2023

Betreft: Wetsvoorstel Kind, draagmoederschap en afstamming

Geachte commissieleden,

Graag geven wij als Fiom, landelijk expertisecentrum voor verwantschapsvragen, een reactie op het voorliggende Wetsvoorstel *Kind, draagmoederschap en afstamming*. Wij werken vanuit de visie dat elk mens recht heeft op toegang tot informatie over zijn of haar afstamming en ontstaansgeschiedenis. Daarom hebben we met extra aandacht gekeken naar de eventuele gevolgen van het wetsvoorstel voor het kind.

Allereerst waarderen wij de zorgvuldigheid waarmee de reacties op de internetconsultatie zijn verwerkt in dit wetsvoorstel. Het Wetsvoorstel *Kind, draagmoederschap en afstamming* beoogt een betere bescherming van het kind, de draagmoeder en de wensouders. Doel van dit wetsvoorstel is een regeling te treffen voor zorgvuldig en transparant draagmoederschap, waarbij zoveel mogelijk rechtszekerheid wordt geboden aan betrokkenen. Het wetsvoorstel is erop gericht ouders te stimuleren om het gehele draagmoederschapstraject in Nederland te doorlopen. Of, als zij voor een buitenlands traject kiezen, dat zij in elk geval kiezen voor een traject dat met voldoende waarborgen is omkleed. (MvT, p. 2)

Fiom onderschrijft het belang van een Nederlandse regeling voor draagmoederschap en de instelling van een afstammingsregister. De verplichte voorlichting en counseling, de versterking van het recht op afstammingsinformatie en de instelling van één centraal punt waar men terecht kan voor afstammingsinformatie, zijn zaken waar wij ons geheel in kunnen vinden. Er zijn echter een aantal punten waarvoor we hierbij uw aandacht willen vragen:

- A. Fiom adviseert om eerst de gevolgen van een regeling voor draagmoederschap in Nederland te bezien en om in dit stadium nog geen aparte regeling vast te stellen voor ouderschap na buitenlands draagmoederschap. Wij vinden niet dat draagmoederschap in het buitenland meer gangbaar of gereguleerd moet worden met een specifieke erkenningsregeling.**
- B. Fiom vindt het belangrijk dat als voorwaarde in de wet wordt opgenomen, dat het kind dat geboren wordt na draagmoederschap, minstens genetisch verwant is aan één van de wensouders. Het oprekken van deze voorwaarde, zoals nu in het wetsvoorstel is opgenomen, is niet wenselijk.**
- C. Fiom adviseert om altijd de uitslag van een DNA-ouderschapstest op te nemen in het afstammingsregister bij draagmoederschap, ook na een draagmoederschapstraject in Nederland.**
- D. Fiom adviseert om de minimumleeftijd van de draagmoeder te verhogen naar 24 jaar en het toetsingskader voor de rechter hierop aan te passen met de voorwaarden: 'de**

draagmoeder is ouder dan 24 jaar en heeft eerder een kind gekregen dan wel een voltooid gezin'.

- E. In het wetsvoorstel wordt voor de bepaling van de leeftijdsgrenzen voor toegang tot het Afstammingsregister aangesloten bij artikel 3 Wdkb. Niet duidelijk is volgens welke procedure een wijziging met betrekking tot de leeftijdsgrenzen in de Wdkb tevens zal leiden tot wijziging in de leeftijdsgrenzen in het wetsvoorstel Kind, draagmoederschap en afstamming. Fiom vindt het belangrijk dat de minister hier duidelijkheid over geeft.
- F. Fiom adviseert om geen termijn te stellen voor beëindigen van ouderschap na draagmoederschap. We achten het stellen van deze termijn niet in het belang van het kind en onnodig. Het stellen van een termijn beperkt de rechtsmogelijkheden van het kind om het ouderschap na draagmoederschap te beperken. Het stellen van een termijn bij beëindigen van draagmoederschap is ongewenst, onnodig belastend voor het kind en heeft ons inziens geen toegevoegde functie.
- G. Fiom is van mening dat de wet pas in werking kan treden als het Afstammingsregister draagmoederschap operationeel is, evenals de verplichte voorlichting en counseling voor wens- en draagouders. Dit om te garanderen dat voldaan kan worden aan de voorwaarden die aan het gebruik van de wettelijke regeling worden gesteld.

Toelichting op onze punten

A. Ten aanzien van een regeling voor de erkenning van ouderschap na draagmoederschap in het buitenland (MvT 5.3, 5.4 en 6.1).

Fiom adviseert om eerst de gevolgen van een regeling voor draagmoederschap in Nederland te bezien en om in dit stadium nog geen aparte regeling vast te stellen voor ouderschap na buitenlands draagmoederschap. Wij vinden niet dat draagmoederschap in het buitenland meer gangbaar of gereguleerd moet worden met een specifieke erkenningsregeling.

Met dit wetsvoorstel wordt het tot nu toe geldende ontmoedigingsbeleid losgelaten. Een toename van buitenlands draagmoederschap, risico's op misstanden en het ontbreken van handhavingsmogelijkheden, zien we als voornaamste bezwaren tegen de regulering van buitenlands draagmoederschap. Daarentegen zien wij een rechterlijke toetsing van een in het buitenland ontstane afstammingsrelatie na draagmoederschap als een wenselijke al bestaande uitvoeringspraktijk. Hieronder lichten wij deze punten toe.

Regulering kan leiden tot meer buitenlandse draagmoederschapstrajecten en draagt juist niet bij aan het beter toegankelijk maken van draagmoederschap binnen Nederland. Fiom vindt het belangrijk om eerst de gevolgen van nieuwe wetgeving voor draagmoederschap in Nederland te bezien, zonder direct de stap naar een regeling voor een traject in het buitenland te maken.

Met de regeling voor ouderschap na buitenlands draagmoederschap wordt een belangrijk uitgangspunt in de Nederlandse regeling losgelaten, namelijk dat er geen sprake mag zijn van commercieel draagmoederschap. Bij internationaal draagmoederschap is het risico op misstanden groot. Zo wordt door de Commissie Onderzoek naar Interlandelijke Adoptie in het verleden (Commissie Joustra) gewaarschuwd voor dezelfde kwetsbaarheden bij nieuwe vormen van gezinsvorming, zoals draagmoederschap (MvT, p.11). Het gaat bij buitenlands draagmoederschap om kwetsbaarheden en risico's zoals: de kans dat het kind niet kan achterhalen wie de biologische ouders zijn, de afhankelijkheid van wensouders van een tussenpersoon/organisatie die voor hen bemiddelt en assisteert in het juridisch traject, het niet kunnen reguleren van betalingen in het buitenland en de positie van draagmoeders die in verschillende landen onvoldoende beschermd is. Verschillende organisaties, waaronder het Openbaar Ministerie en de Nationale Politie, hebben in de consultatieadviezen gewaarschuwd dat handhaving, opsporing en vervolging van de strafbaar gestelde gedragingen in veel gevallen lastig zal zijn. In buitenlandse trajecten zal deze complexiteit toenemen vanwege de afhankelijkheid van buitenlandse autoriteiten die doorgaans niet snel zullen meewerken aan rechtshulpverzoeken als het land waar het om gaat, geen vergelijkbare strafbaarstelling kent (MvT, p. 28). In het wetsvoorstel wordt gesteld dat commercieel draagmoederschap verboden is en kinderhandel strafbaar, maar dat de handhaving hiervan, met name bij buitenlandse trajecten, niet gewaarborgd is.

Een rechterlijke toetsing van een in het buitenland ontstane afstammingsrelatie na draagmoederschap is noodzakelijk en nu al de uitvoeringspraktijk. De rechter kan achteraf, aan de hand van het reguliere afstammings- en adoptierecht en de belangrijkste voorwaarden voor draagmoederschap, besluiten om het ouderschap al dan niet toe te kennen. Indien er genetische verwantschap tussen het kind en (één van) de wensouder(s) is, dan vereist de bescherming van identiteitsrechten van het kind namelijk dat de afstammingsrelatie van het kind met die wensouder wordt erkend en de afstammingsrelatie met diens partner eveneens op de een of andere wijze,

bijvoorbeeld door adoptie, juridisch kan worden vormgegeven (MvT, p. 19). Met de erkenningsregeling in de artikelen 10:100 en 101 BW beoogt het Nederlandse IPR¹ buitenlandse afstammingsverhoudingen nu al zoveel mogelijk te erkennen. Deze regelen de erkenning van in het buitenland tot stand gekomen of gewijzigde afstammingsverhoudingen die zijn gebaseerd op een rechterlijke beslissing of een akte van een bevoegde autoriteit².

Indien de regering toch kiest voor een regeling voor de erkenning van ouderschap na buitenlands draagmoederschap, dringen wij erop aan onze zorgen mee te nemen in de eerstvolgende evaluatie na inwerkingtreding van de wet.

B. Ten aanzien van de genetische verwantschap van het kind met de ouders.

Fiom vindt het belangrijk dat als voorwaarde in de wet wordt opgenomen, dat het kind dat geboren wordt na draagmoederschap, minstens genetisch verwant is aan één van de wensouders. Het oprekken van deze voorwaarde, zoals nu in het wetsvoorstel is opgenomen, is niet wenselijk.

In het wetsvoorstel staat dat van de eis van de genetische verwantschap met tenminste één van de wensouders enkel kan worden afgeweken, indien die genetische verwantschap onmogelijk is. Bijvoorbeeld omdat het fysiek onmogelijk is om een zaadcel of eicel te leveren of omdat het medisch onverantwoordelijk is om een genetische verwantschap te laten ontstaan. In artikel 215 d van het wetsvoorstel wordt ruimte geboden om de restrictie op te rekken: De rechtbank kent het ouderschap na draagmoederschap slechts toe indien: tenminste één van de wensouders de genetische ouder van het kind zal zijn, of de onmogelijkheid hiervan aannemelijk is gemaakt.

We zijn het met de Staatscommissie Herijking Ouderschap eens dat voor goed opvoederschap geen biologische of genetische relatie nodig is tussen de volwassenen en het kind. De Staatscommissie gaf echter ook aan dat een genetische band tussen het kind en de wensouders maakt dat de complexiteit van de ontstaansgeschiedenis voor het kind beperkt blijft. In onze dienstverlening zien we wat het voor een kind kan betekenen als het binnen het eigen gezin geen herkenning heeft op belangrijke raakvlakken, veelal door het ontbreken van een genetische band met beide ouders. Dit kan leiden tot identiteitsvragen en is van invloed op het welbevinden. Uiteraard geldt dit niet in alle gevallen. Vanuit de positie van het kind bezien vinden we echter dat als de overheid een regeling faciliteert voor draagmoederschap, de voorwaarde van genetische verwantschap met één van de ouders niet opgerekt moet worden. Juist om de complexiteit van de ontstaansgeschiedenis voor het kind te beperken. Ook al zou het nu nog als een 'beperkte uitzondering voor schrijnende omstandigheden' gelden, het zet de deur open naar draagmoederschap in situaties die de regering op dit moment 'in abstracto' nog niet kan noemen (MvT, p.41).

Tot 2019 gold in de Nederlandse praktijk bij IVF-draagmoederschap het principe dat het kind genetisch verwant is aan beide wensouders. De NVOG nam in 2016 het standpunt in dat het bespreekbaar is om draagmoederschap aan te bieden aan homoparen, waarbij één van de vaders genetisch verwant is aan het kind³. Dubbele gameetdonatie in combinatie met draagmoederschap gaat naar onze mening een te grote stap verder. Er is uit onderzoek weinig bekend hoe dit is voor het kind.

---

¹ Internationaal Privaatrecht

² Rapport van de Staatscommissie Herijking Ouderschap, p. 340

³ NVOG Standpunt 'Geassisteerde voortplanting met gedoneerde gameten en gedoneerde embryo's en draagmoederschap' p. 47.

[Semen/Zaad/sperma \(nvog.nl\)](https://www.nvog.nl/Semen/Zaad/sperma)

C. Ten aanzien van opname van een DNA-ouderschapstest in het afstammingsregister bij draagmoederschap in Nederland.

Fiom adviseert om altijd de uitslag van een DNA-ouderschapstest op te nemen in het afstammingsregister bij draagmoederschap, ook na een draagmoederschapstraject in Nederland.

In de voorgestelde erkenningsregeling na buitenlands draagmoederschap geldt als voorwaarde dat moet vaststaan dat het kind genetisch verwant is aan tenminste één van de wensouders. Deze voorwaarde van een DNA-ouderschapstest geldt echter niet na draagmoederschap binnen Nederland. Hierbij kan het gaan om zowel IVF-draagmoederschap als om traditioneel draagmoederschap. In het laatste geval is meestal geen sprake van medische assistentie. Voor traditioneel draagmoederschap bestaan geen vergelijkbare waarborgen als bij IVF-draagmoederschap. Voor het kind betekent dit dat het worden geboren na traditioneel draagmoederschap meer risico's en rechtsonzekerheid met zich meebrengt dan het worden geboren na IVF-draagmoederschap⁴. In het wetsvoorstel wordt veel belang gehecht aan de intenties van de wensouders en draagmoeder, zonder dat achteraf wordt nagegaan of het traject is verlopen zoals afgesproken. Het draagmoederschapsregister wordt opgezet om het kind toegang te bieden tot informatie over diens biologische/genetische afstamming en ontstaansgeschiedenis. In het wetsvoorstel wordt echter niet gekozen voor een verplichte DNA-test om de juistheid van de afstammingsinformatie, voorafgaand aan opslag in het register, te controleren (MvT, p. 32). Fiom vindt een DNA-ouderschapstest in dit geval wel van belang, juist met het oog op het recht van kinderen op juiste afstammingsinformatie.

D. Ten aanzien van de minimumleeftijd van de draagmoeder

Fiom adviseert om de minimumleeftijd van de draagmoeder te verhogen naar 24 jaar en het toetsingskader voor de rechter hierop aan te passen met de voorwaarden: 'de draagmoeder is ouder dan 24 jaar en heeft eerder een kind gekregen dan wel een voltooid gezin'.

In het wetsvoorstel wordt als toetsingskader voor de rechter gesteld dat alle betrokkenen ten tijde van het verzoek meerderjarig zijn (art. 1:215 lid 1 sub c.). Dit houdt in dat de draagmoeder minimaal 18 jaar moet zijn. In landen met de meest uitgebreide wetgeving betreffende fertiliteit en draagmoederschap worden er meer voorwaarden gesteld aan de draagmoeder. Zo is in de staat Victoria (Australië) de voorwaarde in de wet opgenomen dat de draagmoeder tenminste 25 jaar is en eerder een kind heeft gebaard. In Engeland is dit niet in de wet opgenomen maar volgt de praktijk het gelijklopende advies van de counselors: een draagmoeder moet eerder een kind hebben gebaard. De beslissing om draagmoeder te worden is complex, des te meer als de vrouw geen eerdere ervaring heeft met psychologische en lichamelijke effecten van zwangerschap, bevalling en de postnatale periode. Een risico is dat ze te maken krijgt met onverwachte emoties en beleving van de situatie. Het krijgen van een kind geldt als een 'major life event'. Een eerdere zwangerschap en bevalling zou juist bij traditioneel draagmoederschap een voorwaarde moeten zijn, omdat het kind daarbij genetisch verwant is aan de draagmoeder wat extra risico's met zich meebrengt. In de MvT (p.17) staat dat als de draagmoeder nog geen eigen voltooid gezin heeft, dit een sterke aanwijzing is dat de keuze voor draagmoederschap niet in haar belang noch in het belang van het toekomstige kind is. Dit aspect zal aan de orde komen bij de counseling. De rechter kan tevens de Raad voor de Kinderbescherming vragen om nader onderzoek te verrichten'. Fiom meent dat deze afwegingen

⁴ Rapport van de Staatscommissie Herijking Ouderschap, p. 297

hiermee onnodig bij de counselors en bij de rechter worden gelegd.

E. Ten aanzien van de leeftijdsgrenzen m.b.t. toegang tot het Afstammingsregister

In het wetsvoorstel wordt voor de bepaling van de leeftijdsgrenzen voor toegang tot het Afstammingsregister aangesloten bij artikel 3 Wdkb. Niet duidelijk is volgens welke procedure een wijziging met betrekking tot de leeftijdsgrenzen in de Wdkb tevens zal leiden tot wijziging in de leeftijdsgrenzen in het wetsvoorstel Kind, draagmoederschap en afstamming. Fiom vindt het belangrijk dat de minister hier duidelijkheid over geeft.

In het wetsvoorstel wordt vastgelegd dat het kind vanaf de leeftijd van 16 jaar en, voor zover het kind die leeftijd nog niet heeft bereikt, de wettelijke vertegenwoordiger, kosteloos toegang heeft tot de gegevens in het Afstammingsregister. In de Memorie van Toelichting (p.32) wordt het onderzoek naar de Leeftijdsgrenzen in de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting (Wdkb), genoemd in een voetnoot:

In het onderzoeksrapport «Zorgvuldigheid in de omgang met leeftijdsgrenzen in de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting» wordt geadviseerd om de leeftijdsgrenzen in de Wdkb los te laten. De Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zal vóór de zomer van 2023 een reactie op de uitkomsten van het onderzoeksrapport aan de Tweede Kamer aanbieden. In die reactie zullen ook de leeftijdsgrenzen van dit wetsvoorstel worden betrokken.

In de reactie van de minister van VWS⁵ van 20 juni 2023 op het rapport staat echter geen opmerking over het Wetsvoorstel Kind, draagmoederschap en afstamming.

F. Ten aanzien van de termijn voor beëindigen van ouderschap na draagmoederschap (art. 1:222 BW)

Fiom adviseert om geen termijn te stellen voor beëindigen van ouderschap na draagmoederschap. We achten het stellen van deze termijn niet in het belang van het kind en onnodig. Het stellen van een termijn beperkt de rechtsmogelijkheden van het kind om het ouderschap na draagmoederschap te beperken. Het stellen van een termijn bij beëindigen van draagmoederschap is ongewenst, onnodig belastend voor het kind en heeft ons inziens geen toegevoegde functie.

Het wetsvoorstel biedt het kind de mogelijkheid om het ouderschap na draagmoederschap van de niet-genetische ouder door een uitspraak van de rechtbank te beëindigen. Het verzoek daartoe dient door het kind te worden ingediend 'niet eerder dan de dag waarop het kind meerderjarig is geworden en niet later dan drie jaren daarna'. Een goede onderbouwing voor het stellen van deze termijn ontbreekt en ook in de MvT is niet (goed) uitgelegd waarom het stellen van deze termijn nodig is.

Fiom acht het stellen van deze termijn niet in het belang van het kind en onnodig. Als het kind op deze leeftijd al op de hoogte is van de mogelijkheid van het beëindigen van het ouderschap na draagmoederschap, dan betekent deze termijnbeperking dat het kind een dergelijke, zeer ingrijpende keuze, al op jonge leeftijd moet maken. Slechts in zeer uitzonderlijke gevallen kan van voornoemde termijn op grond van art. 8 EVRM worden afgeweken. In dat geval heeft de rechter

---

⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2023/06/20/kamerbrief-over-reactie-onderzoeksrapport-zorgvuldigheid-in-de-omgang-met-leeftijdsgrenzen-in-de-wet-donorgegevens-kunstmatige-bevruchting>

eerst te beoordelen of het verzoek om beëindiging van het ouderschap na draagmoederschap kan worden ontvangen, alvorens het tot een inhoudelijke behandeling van het verzoek komt. Het kind moet redenen aanvoeren om alsnog ontvankelijk te worden verklaard in zijn verzoek. Met verwijzing naar de jurisprudentie die ziet op het herroepen van adoptie, zullen dit vaak redenen zijn van (zwaarwegende) psycho-sociale aard. Fiom acht deze extra juridische drempel onnodig belastend voor het kind. Uit de adoptierechtspraak blijkt dat een - vergelijkbaar - verzoek om het herroepen van adoptie vaak niet binnen genoemde termijn wordt ingediend. Het maken van een uitzondering op grond van art. 8 EVRM is hier nu al meer regel dan uitzondering. Met de huidige formulering van art. 1:222 BW zou een kind bovendien kunnen denken dat het ouderschap na draagmoederschap buiten de termijn nooit herroepen kan worden.

G. Ten aanzien van de inwerkingtreding van de wet

Fiom is van mening dat de wet pas in werking kan treden als het Afstammingsregister draagmoederschap operationeel is, evenals de verplichte voorlichting en counseling voor wens- en draagouders. Dit om te garanderen dat voldaan kan worden aan de voorwaarden die aan het gebruik van de wettelijke regeling worden gesteld.

Voor deze wet geldt het uitgangspunt van onmiddellijke werking na inwerkingtreding van dit wetsvoorstel en de Amvb (MvT, p.34). Onduidelijk is of de minister ervanuit gaat dat eerst aan deze voorwaarden moet zijn voldaan, voordat de wet in werking kan treden.

Wij bedanken u voor uw aandacht. Voor nadere toelichting op de beschreven aandachtspunten zijn wij uiteraard beschikbaar. U kunt daarvoor contact opnemen met ondergetekende.

Met vriendelijke groet,

Mevrouw E.M.A. Giepmans
Directeur-bestuurder Fiom

